

Το μέλλον των ελληνικών πανεπιστημίων

Του Λουκά Βλάχου | ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ «ΤΑ ΝΕΑ»: 26/03/2012 20:00 |

Η προσπάθεια της Πολιτείας να εφαρμόσει νέο νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία των πανεπιστημίων και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει μας σπρώχνουν σε δύο διαφορετικές προσεγγίσεις. Η μία είναι να διαπιστώσουμε τα δεδομένα που εμποδίζουν την εφαρμογή μιας ακόμη μεταρρύθμισης. Η δεύτερη είναι να σχεδιάσουμε ποιο θέλουμε να είναι το μέλλον και ο ρόλος των ΑΕΙ στην Ελλάδα του αύριο.

Δεν αξίζει ωστόσο να μιλάμε για το μέλλον των ΑΕΙ προτού κλείσουμε τους λογαριασμούς μας με το «αμαρτωλό» παρελθόν τους. Κανένα στρατηγικό σχέδιο αλλαγής δεν μπορεί να ξεκινήσει αν τα κόμματα, τα δίκτυα και οι ομάδες ειδικών συμφερόντων δεν σταματήσουν να λειτουργούν στα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Αν οι κομματικές νεολαίες, συνεπικουρούμενες από τις κομματικές οργανώσεις πανεπιστημιακών, συνεχίζουν να αλωνίζουν ελεύθερα στα πανεπιστήμια και αν οι πρυτάνεις, κοσμήτορες και πρόεδροι Τμημάτων διατηρούν πελατειακές σχέσεις μαζί τους. Πρώτα λοιπόν πρέπει να επαναφέρουμε τον σεβασμό και την τήρηση των νόμων. Παρότι όμως τα φαινόμενα βίας και έντονης κομματικής παρέμβασης στα ελληνικά πανεπιστήμια έχουν διαπιστωθεί από δεκάδες πανεπιστημιακούς και μη, ουδείς ενδιαφέρεται να ασχοληθεί σοβαρά με τα θέματα αυτά και σταματάμε στις ακίνδυνες και γενικόλογες διαπιστώσεις του τύπου «καταδικάζουμε τη βία από όπου και αν προέρχεται».

Η δεύτερη διαπίστωση είναι ότι οι δαπάνες για τη λειτουργία των είκοσι και πλέον ελληνικών δημόσιων πανεπιστημίων, σύμφωνα με τα αποτελέσματα που δημοσιοποίησε το υπουργείο Παιδείας, ξεπερνούν (μαζί με τα συγγράμματα και τη φοιτητική μέριμνα) το 1,5 δισ. ευρώ. Με τα δεδομένα του 2011, οι ενεργοί (χωρίς τους αιώνιους) φοιτητές είναι περίπου 150.000. Που σημαίνει ότι το κόστος για κάθε ενεργό φοιτητή ή φοιτήτρια είναι περίπου 10.000 ευρώ τον χρόνο.

Η τρίτη σημαντική διαπίστωση είναι ότι αναμένεται τα επόμενα χρόνια μεγάλη στροφή των νέων προς μη πανεπιστημιακές σπουδές. Η ανεργία θα αποθαρρύνει τις ελληνικές οικογένειες και τα παιδιά τους να στραφούν προς την απόκτηση πτυχίων χωρίς ουσιαστικό επαγγελματικό αντίκρισμα. Η δραματική ελάττωση του αριθμού των φοιτητών και φοιτητριών που θα επιθυμούν να φοιτήσουν στα ελληνικά πανεπιστήμια θα αλλάξει κατά πολύ το τοπίο των πανεπιστημίων.

Αφησα τελευταίο το πιο σημαντικό θέμα. Πώς ακριβώς τα σημερινά ΑΕΙ εκπαιδεύουν τους νέους επιστήμονες; Τους ασκούν στην παραγαλία και στην ατέρμονη επανάληψη των εξετάσεων ή τους μαθαίνουν να σκέπτονται και να δημιουργούν; Τους εκπαιδεύουν στην ανάδειξη, μέσα από την έρευνα, καινοτόμων ιδεών ή παραμένουν θεατές των «από καθέδρας σοφών λόγων» του καθηγητή μέσα σε πολυπληθή ακροατήρια και στη συνέχεια καλούνται να διαβάσουν μοναδικά συγγράμματα και να εξεταστούν σε αυτά; Αν τα πανεπιστήμια είναι πάρκινγκ για μία εξαετία των μελλοντικών ανέργων, η επένδυση από την Πολιτεία που αναφέραμε είναι μεγάλη. Από την άλλη, αν είναι η επένδυση που θα αναδείξει το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό σε κλειδί για την ανάπτυξη, τότε τα χρήματα που στέλνουμε στα πανεπιστήμια είναι λίγα.

Με βάση τα παραπάνω, αν δεν επιθυμούμε να αφήσουμε να διαλυθούν τα ΑΕΙ από την απραξία και την έλλειψη πολιτικής βούλησης, πρέπει σήμερα να αξιοποιήσουμε τα πλεονεκτήματα του νέου νομικού πλαισίου και να επανασχεδιαστεί ο χάρτης των πανεπιστημίων της χώρας με στόχο ρεαλιστικό, σύγχρονο και πειστικό. Να ελαττώσουμε σημαντικά τον αριθμό των ιδρυμάτων (πιθανόν στα μισά). Τα ιδρύματα που είναι σπαρμένα σε πολλές πόλεις να συγκεντρωθούν σε έναν ενιαίο χώρο για να ελαττωθεί το κόστος τους. Να συγχωνεύσουμε τμήματα με βάση την αξιολόγηση και ίσως να ανοίξουμε νέα εκεί όπου φαίνεται να έχουμε μεγάλες ανάγκες. Από τα δέκα βασικά πανεπιστήμια που θα απομείνουν, έπειτα από αξιολόγηση και ιεράρχηση, να επιλεγούν πέντε που θα περάσουν στην κατηγορία των διακεκριμένων και ξεχωριστών πανεπιστημίων, «Elite Universities», που θα συγκεντρώσουν την κατακερματισμένη αφρόκρεμα των ελλήνων (και όχι μόνο) επιστημόνων. Πανεπιστήμια χωρίς πρωτοποριακή έρευνα και χωρίς την ενεργό συμμετοχή των νέων σε αυτή την έρευνα δεν έχουν καμία αξία.

Κλειδί για την αναδιάρθρωση των πανεπιστημίων είναι η αλλαγή του νόμου-πλαισίου που έχει ψηφιστεί από τη Βουλή. Ισχυρή διοίκηση, στρατηγικό πλάνο και χρηματοδότηση έπειτα από αξιολόγηση, μαζί με την ουσιαστική ενίσχυση της αποδεδειγμένης και με διεθνή κριτήρια ερευνητικής και εκπαιδευτικής αριστείας. Ο στόχος των διοικήσεων των πανεπιστημίων πρέπει να είναι ένας, να γίνουν ανταγωνιστικά και να διεκδικήσουν πρώτους ρόλους στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, και αυτό να είναι κλειδί για την προνομιακή χρηματοδότησή τους.

Η οικονομική πτώχευση είναι οδυνηρή και ελπίζουμε να μην τη ζήσουμε, αλλά ακόμη χειρότερη είναι η κατάρρευση των πανεπιστημίων και η μορφωτική μας πτώχευση. Αν από την πρώτη μπορούμε να βγούμε επιστέφοντας στις αγορές για δανεικά, από τη δεύτερη είναι δύσκολο να βγούμε εύκολα.

Ο Λουκάς Βλάχος είναι καθηγητής στο Τμήμα Φυσικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης